

УДК 371.134:004

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Кривець С. В.

У цій статті автор намагається вказати на причини несформованості пошукових умінь у випускників шкіл та студентів-першокурсників, а також вказати шляхи допомоги їм у формуванні професійних умінь пошуку інформації у системі неперервної професійної освіти.

Ключові слова: творчість, професійні знання, інформація, інформаційне суспільство, інформаційний ресурс, інформаційна діяльність.

Автор статті намагається вказати на причини несформованості пошукових умінь у випускників шкіл та студентів-первокурсників, а також вказати шляхи допомоги їм у формуванні професійних умінь пошуку інформації в системі неперервного професійного освіти.

Ключевые слова: творчество, профессиональные знания, информация, информационное общество, информационный ресурс, информационная деятельность.

The author of this article aims to point out causes of school graduates' and first-year students' insufficient skills of data search and to show ways of helping them acquire professional skills of data search in the system of continuing professional education.

Key words: creativity, professional knowledge, information, information society, information resource, information activity.

У сучасному суспільстві багатомірний потенціал особистості насправді ще чекає на свою реалізацію. Тому ця проблема залишається нагальною. Чим далі, тим гостріше буде відчуватися потреба у формуванні багатомірної цілісної особистості як суб'єкта нової історичної творчості.

Головні труднощі на шляху пошуку зважених відповідей на питання щодо формування майбутнього фахівця як досконалої творчої особистості знаходиться у площині подолання односторонніх підходів та парадигмальних вад, що притаманні багатьом відомим концепціям розвитку особистості [8, с. 275].

Проблема творчої підготовки студентів тісно пов'язана з володінням ними методами науково-педагогічного дослідження. Наші спостереження показують, що успішність включення студентів у дослідницьку діяльність багато в чому визначається тим, наскільки вони володіють необхідними для здійснення цієї діяльності вміннями. Про які вміння йде мова? Це так звані спеціальні вміння, що забезпечують раціональне й ефективне здійснення творчої педагогічної діяльності. Г. В. Абросимова правомірно, на наш погляд, називає їх "творчими педагогічними вміннями" [10].

Зміст цих умінь обумовлено змістом творчої педагогічної діяльності студента. До взаємозалеж-

них ключових компонентів цієї діяльності відносимо:

- творче читання науково-педагогічної літератури;
- творчий аналіз підручників і навчальних посібників;
- вивчення і збагачення педагогічного досвіду;
- проведення експериментального дослідження;
- підготовка творчої доповіді, написання статті [10].

І ми можемо з упевненістю виділити й ще одне вміння – це пошукове вміння роботи зі словниково-довідниковою літературою.

Головною метою підготовки вчителів у педагогічному закладі є формування творчої, всебічно розвиненої, духовно збагаченої особистості майбутнього спеціаліста із науковим світоглядом, з широким професійним кругозором, яка постійно дбає про своє самовдосконалення, добре розвинена фізично, тобто підготовлена до активного життя в суспільстві [9, с. 129].

Значення інформації, інформаційних ресурсів зумовлює необхідність вивчення інформаційної діяльності, яка є частиною суспільного виробництва і пов'язана з підготовкою інформаційних продуктів та послуг, що задовольняють окремі групи суспільних потреб. Досконале володіння інформа-

цією все більше стає засобом цілеспрямованого впливу на інших суб'єктів або ж, навпаки, засобом активної протидії такому впливу, тому вже в недалекому майбутньому в переважній більшості організацій ці функції покладатимуть на інформаційних аналітиків або й на спеціальні підрозділи. Це потребуватиме підготовки сучасних професіоналів або підвищення кваліфікації відповідних працівників щодо організації інформаційної діяльності, які матимуть комплексне бачення закономірностей функціонування інформації у будь-яких сферах людської діяльності, особливо у процесі управління ними механізмів задоволення інформаційних потреб користувачів інформації [1, с. 76; 77].

Соціальні зміни, складність і різноманітність сучасного світу, науково-технічний розвиток, якими відзначені останні десятиліття світової історії, вплинули на зміну мети і завдань освіти.

Аналіз мети починається з виявлення соціального замовлення суспільства в плані формування особистості. В сучасній педагогіці виділяють три основні цілі освіти: освіта працівника; освіта громадянина; освіта людини [7, с. 57].

Перша мета спрямована на орієнтацію соціально-виробничої необхідності суспільства. Друга – передбачає виховання члена певного суспільства або спільності, закріплення ідейних вартостей.

І, нарешті, третя – освіта людини, основою якої є загальнолюдська, загальногуманістична функція. Особистість же розглядається і як індивід, і як багатофункціональний, розвинутий суб'єкт.

Як відомо, творчість – це вміння самостійно, неординарно розв'язувати завдання педагогічного процесу. Отже, у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя особливого значення набуває саморозвиток. Зміст психолого-педагогічної підготовки повинен бути спрямований на формування в студентів таких компонентів саморозвитку: самовизначення – вироблення своєї позиції в житті, свого світогляду; самореалізація – утвердження себе як особистості; самоорганізація – якість, притаманна кожній людині і особливо важлива для вчителя; самореабілітація – наявність у людини можливостей захистити себе культурними засобами в несприятливому оточенні, відстояти свою позицію, встановити злагоду [9, с. 129].

Практика засвідчує, що самостійна робота, навіть на аудиторному занятті з іноземної мови, повинна тривати не менше 40–50% робочого часу. Вона має на меті: 1) розвиток і закріплення навичок володіння іноземною мовою; 2) збагачення студентів пізнавальною інформацією.

Несформованість у першокурсників навичок самостійної навчальної роботи породжується насамперед методичною системою. Така ситуація, на наш погляд, зумовлена низкою причин:

- недооцінка пізнавальних можливостей учнів (намагання пояснити і дати в готовому вигляді на занятті весь навчальний матеріал, обов'язково закріпити і повторити його);

- невміння правильно організувати самостійну роботу, визначити шляхи здійснення її безпосередньо на уроці;

- острах невиконання наміченого плану уроку, брак часу для пояснення всього та ін.

Відштовхуючись від загальних методологічних положень про значущість наукових принципів для розробки наукового обґрунтування шляхів організації самостійної роботи студентів як на занятті, так і в позааудиторний час, ми виходили з наступного: принципи, які розробляються, мають, з одного боку, базуватися на загальних психолого-педагогічних вимогах до організації навчально-виховного процесу, а з іншого – відображати специфіку характеру і змісту професійних знань, умінь і навичок, необхідних фахівцям для успішної роботи у певній галузі [4, с. 12].

Для підвищення ефективності організації самостійних позааудиторних робіт вони повинні будуватися з урахуванням таких п'яти головних принципів: неперервність, системність, професійна спрямованість, самоорганізація студентів, урахування та розвиток їх особистісних якостей [4, с. 13].

Студент має отримати чітку цільову настанову щодо самостійної роботи. Важливо переорієнтувати першокурсників від репродуктивних методів роботи на активне застосування мовленнєвого матеріалу, вчити виокремлювати мовленнєві одиниці не як самостійні одиниці, а як компоненти тексту.

Перевантаження студентів “створює умови вироблення формального, поверхового ставлення до навчання, послаблює їхню волю в досягненні мети, знижує почуття відповідальності за результати навчання” [6, с. 74]. Потрібно координувати обсяг годин самостійної роботи, чітко дозувати час на її виконання (особливо домашньої).

Студенти мають бути достатньо забезпечені засобами для самостійної роботи: навчальні матеріали (підручники, посібники, словники, довідники, розмовники, іншомовні тексти, періодика, тощо); методичні рекомендації щодо виконання завдань, що виносяться на самостійне опрацювання; алгоритми викладання мовного матеріалу.

Можна щоденно фіксувати зміни в світосприйнятті та мові студентів під впливом інформаційних потоків. Однак цю проблему не можна розглядати статично. З розвитком суспільства змінюються і лексичні одиниці, що “обслуговують” даний його період. І молодь (студентство) першою відгукується на нові зміни, в тому числі і в мові. Та потім, коли новизна втрачається, стає зрозумілим, що ставлення до інформації змінюється і набуває більш стійкого характеру. Ще в школі мало хто звертає увагу на те, що у дітей виникають комунікативні труднощі, пов'язані як із змінами навколишнього світу, так і з насиченням мови англіцизмами, специфічною лексикою бізнесу та політики. Старшокласники часто не розуміють, наприклад, наступні лексичні одиниці: номенклатура, глобальний, кредитна карта, бартер, легальний ринок, моніторинг, тенденція, стратегія та ін. [5, с. 74]. Сьогодні, коли новизна інформаційної ситуації потроху втрачається, можна констатувати, що проблеми старшокласників, а також студентів молодших курсів, пов'язані з комунікативними бар'єрами, “заганяються” в середині [5, с. 74]. Підлітки не відчують з боку вчителів ні зацікавлення, ні допомоги в подоланні своїх труднощів у сфері інтелектуального життя.

У зв'язку з появою новітніх інформаційних технологій поряд з друкованими словниками і

довідниками виникають нові способи пошуку інформації – з електронних носіїв. Технічні й дидактичні можливості PC (Personal Computer) (включення-виключення звуку, можливість записати відповіді на диск через мікрофон і порівняти з еталоном, ..., виведення на екран тексту з перекладом чи без нього і багато іншого), а також засоби мультимедіа на базі CD-ROM (поєднання тексту, звуку, графіки, мультиплікації і відеозображення) дозволяють значно підвищити ефективність самостійної роботи. Тому, безперечно, варто звернути увагу і на різноманітні комп'ютерні посібники: словники, граматичні довідники, тестові програми, самостійні комп'ютерні курси і т.ін. [3, с. 43–50].

В перекладних словниках одна із словоформ обирається для представників всього ряду, вона і є словотворчою формою поданого слова, наприклад, інфінітив для дієслова в англо-, німецько-, французько-, іншомовному словнику.

Питання це складніше, ніж може здатися на перший погляд, і розв'язуючи його, доцільно враховувати декілька зауважень. З одного боку, не потрібно обмежувати кількість користувачів даним словником, тільки тими читачами, що мають певні знання з іноземної мови. Оскільки завжди існують

разові користувачі (перекладачі), ті, хто не маючи ні часу, ні бажання вивчати дану іноземну мову, повинні лише перекласти який-небудь невеликий текст (наприклад, напис, оголошення, інструкцію, коротку статтю, листа і т.ін.). Навряд чи доцільно ігнорувати інтереси цієї категорії користувачів. З іншого боку, одним із керівних принципів двомовної лексикиграфії є принцип економії місця [2, с. 41].

Підводячи підсумок, можна відмітити, що: відсутність у двомовному словнику всіх форм слів значно ускладнює користування даним словником особами, що не володіють цією іноземною мовою; й може заважати здійснювати переклади; укладаючи двомовний словник, упорядник повинен чітко уявляти собі, які граматичні правила повинні бути відомі читачеві для успішного користування словником, а яких читач може й не знати, і їх йому повідомить словник [2, с. 44].

Таким чином, питанню навчання учнів роботи зі словником слід приділяти належну увагу. Уміння користуватися словником потрібно розвивати на основі чіткої, продуманої системи пізнавальних вправ, побудованих з урахуванням усіх провідних принципів дидактики.

Література

1. Асєєв Г. Г. Інформаційна діяльність як суб'єкт викладання / Г. Г. Асєєв, О. М. Рибін, О. П. Щербініна // Інформаційно-культурологічна та мистецька освіта: стан і перспективи : матеріали міжнародної наукової конференції / Харківська державна академія культури ; під ред. проф. В. М. Шейка, проф. М. В. Дяченка, канд. пед. наук С. В. Сищенко. – Х. : ХДАК, 2004. – 302 с.
2. Берков В. П. Словоформи в переводном словаре / В. П. Берков // Иностран. яз. в школе. – 1971. – № 1. – С. 40–44.
3. Бориско Н. Ф. Сам себе методист, или Советы изучающему иностранные языки / Н. Ф. Бориско. – К. : Фирма "ИНОКС", 2001. – С. 268.
4. Головченко Г. О. Дидактичний інформаційний простір як нова педагогічна технологія : навчальний посібник / Г. О. Головченко, І. М. Стариков. – Миколаїв : Тетра, 2004. – 36 с.
5. Державний освітній стандарт з освітньої галузі "Іноземна мова". – К. : Ленвіт, 1998. – 32 с.
6. Зенкевич Г. К. Ускоренное обучение взрослых чтению в ходе усвоения грамматического каркаса языка : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Зенкевич Г. К. – М., 1972. – 28 с.
7. Соціолого-педагогічний словник / [за ред. В. В. Радула]. – К. : ЕксОб, 2004. – 304 с.
8. Тополевський В. Ю. Студент як витвір глобального інформаційного суспільства / Тополевський В. Ю., Шефель С. В. // Інформаційно-культурологічна та мистецька освіта: стан і перспективи : матеріали міжнародної наукової конференції / Харківська державна академія культури ; під ред. проф. В. М. Шейка, проф. М. В. Дяченка, канд. пед. наук С. В. Сищенко. – Х. : ХДАК, 2004. – 302 с.
9. Цеомашко О. Л. Умовля ефективності мовних навчальних систем на початковому етапі школьного навчання (на матеріалі французького мови) : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Цеомашко О. Л. – Запоріжжя, 1997. – 170 с.
10. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л. О. Хомич. – К. : Магістр-S, 1998. – 200 с.